

6. Кух А.М. Умови функціонування освітнього середовища / А.М.Кух // Наукові записки: збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова/ уклад.: П.В.Дмитренко, Л.Л.Макаренко, В.Д.Сиротюк. – К.: НПУ, 2003. – Випуск ЛІІІ(53). – С. 171-178.
7. Лукьяненко Г.Ф. Память и скорость реакций у детей 7-9 лет // Физиол. журн. – 1981. – 27, № 4. – С.552-554.
8. Макаренко Н.В. Теоретические основы и методики профессионального психофизиологического отбора военных специалистов. – К.: Сент-Жак, 1996. – 336 с.
9. Ржецкий Н.Н. Лекции по педагогике: фундаментальные основы / Н.Н.Ржецкий – К.: ЧП “ДАН”, 2001. – Ч. 1. – 40 с.
10. Ржецкий Н.Н. Лекции по педагогике: фундаментальные основы / Н.Н.Ржецкий – К.: ЧП “ДАН”, 2002. – Ч. 2. – 40 с.
11. Римарева И.И. Человек в структуре образовательного пространства / И.И.Римарева // Психология и соционика межличностных отношений. – 2003. – № 1. – С. 39-43.
12. Степанюк А.В. Освітнє середовище підготовки майбутніх учителів біології як методична проблема / А.В.Степанюк // Освітнє середовище як методична проблема. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. – С. 70-71.
13. Фарбер Д.А., Корниенко И.А., Сонькин В.Д. Физиология школьника. – М., 1990. – 64 с.
14. Шамова Т.И. Активизация учения школьников / Т.И.Шамова. – М.: Педагогика, 1982. – 208 с.
15. Шарко В.Д. Методична підготовка вчителя фізики в умовах неперервної освіти: монографія / В.Д.Шарко. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2006. – 400 с.

Запорожец О.П.

**СОЦИАЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ:
ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ**

В статье определены психофизиологические аспекты социальной составляющей образовательной среды.

Ключевые слова: социальная составляющая образовательной среды, кратковременная память, внимание, младшие школьники.

Zaporozhets O.P.

**SOCIAL CONSTITUENT OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT: PSYCHOPHYSIOLOGICAL
ASPECTS**

The psychophysiological aspects of social constituent of educational environment are certain in the article.

Key words: social constituent of educational environment, short-term sight memory, attention, junior schoolchildren.

УДК 37.013.42

Копилова С.В.

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИТЯЧИХ
ОЗДОРОВЧИХ ЗАКЛАДІВ**

У статті обґрунтовуються можливості надання допомоги соціально дезадаптованим дітям у дитячому оздоровчому закладі. На основі врахування соціально-психологічних особливостей дезадаптованих дітей, специфіки соціально-педагогічної діяльності та соціальних функцій дитячих оздоровчих закладів розроблена модель соціально-педагогічної діяльності.

Ключові слова: соціально дезадаптовані діти, дитячий оздоровчий заклад, соціально-педагогічна діяльність, індивідуальна соціально-педагогічна допомога

Постановка проблеми. Розвиток різних моделей надання допомоги соціально дезадаптованим дітям вимагає постійного пошуку додаткових ресурсів. Одним з варіантів є використання соціально-педагогічних можливостей дитячих оздоровчих закладів, які є позашкільним оздоровчим закладом, метою діяльності якого є реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб.

Значимість розв'язання даного завдання посилюється тим, що сучасні підходи до організації діяльності дитячих оздоровчих закладів ґрунтуються на пріоритетах першочергового оздоровлення соціально і педагогічно неблагополучних категорій дітей: дітей з сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Специфіка виховного процесу в позашкільних закладах забезпечує можливості розвитку вихованця як суб'єкта права, діяльності та відносин. Проте відсутність науково обґрунтованих підходів до організації соціально-педагогічної роботи в дитячих оздоровчих закладах та цілеспрямованої системи психолого-педагогічної підготовки кадрів унеможливує використання цих можливостей.

Деякі складові цієї проблеми вже розглянуті в працях російських та українських учених. Зокрема, питанням організації літнього відпочинку присвятили увагу М.Є.Сисоева, С.Я.Харченко, Л.Ц.Ваховський, організації літньої оздоровчої роботи – С.В.Толстоухова, І.М.Пінчук, М.Г.Фридман, педагогічним аспектам функціонування табору – О.С.Газман, В.Ф.Матвеев, методиці роботи в літньому таборі – І.П.Іванов, Є.І.Коваленко. Проте основна увага науковців зосереджена на питаннях нормативно-правового регулювання діяльності позашкільних установ, діяльності дитячих громадських формувань на базі дитячих закладів відпочинку, виховних можливостей дитячих оздоровчих таборів, методиці проведення колективних виховних подій. Поза увагою залишилися соціально-педагогічні можливості і напрями діяльності даних закладів.

Мета статті: обґрунтування та розробка моделі соціально-педагогічної діяльності з соціально дезадаптованими категоріями дітей в умовах дитячого оздоровчого закладу. Використання методу аналізу дозволило виявити системоутворюючі елементи моделі, а саме мету і завдання, а узагальнення досвіду – конкретизувати напрями, форми та методи соціально-педагогічної діяльності.

Виклад матеріалу. Для виділення системоутворюючих елементів моделі що розробляється, а саме мети та завдань соціально-педагогічної діяльності, необхідно врахувати індивідуально-психологічні особливості соціально дезадаптованих дітей, зміст соціально-педагогічної діяльності та ресурси дитячих оздоровчих закладів, які визначаються специфікою їх діяльності.

Адаптація індивіда до суспільства визначається прийняттям або неприйняттям ним цінностей даного суспільства та шляхів їх досягнення, включає засвоєння соціальних знань, соціальних навичок і поведінкових норм, набуття у суспільстві певного місця: статусу та соціальної ролі. Підсумок соціальної адаптації дітей та підлітків можна визначити як оволодіння властивими віку знаннями, уміннями та навичками, включаючи соціальні знання та уміння [5].

У багатьох випадках низький адаптаційний потенціал особистості (пов'язаний з віком, ослабленням фізичного та психічного здоров'я, обмеженим обсягом розумових задатків та інтелектуальних передумов) блокує можливості довільної внутрішньої зміни людини у відповідь на зовнішні впливи, сповільнює процес формування соціальних якостей та умінь, що відповідають віку і зафіксовані шкільним або соціальним стандартом. Результатом стає дезадаптація, яка має об'єктивні та суб'єктивні прояви. Об'єктивно вона проявляється в обмеженні здатностей виконувати соціальні функції, у розриві соціальних зв'язків, суб'єктивно – у викривленні системи внутрішніх норм, ціннісних установок, у поведінці, яка не відповідає належній, у невмінні здійснювати властиві віку форми діяльності. Тривала

дезадаптація веде за собою неадекватну соціалізацію, яка виражається у конфлікті з моральними, поведінковими та юридичними нормами суспільства.

І.Кобиляцька аналізуючи індивідуально-психологічні особливості дітей-сиріт зазначає що проблеми у розвитку емоційної, інтелектуальної та комунікативної сфер (емоційна бідність, відсутність почуття довіри, доброзичливості, схильність до конфліктогенних переживань, відсутність навичок спілкування, звужене бачення перспектив) позначаються на самосвідомості, а депривація основних потреб приводить до порушень соціальної поведінки (схильність до конформізму, афективних реакцій, самозахисного характеру поведінки, домінування імпульсивності та залежності в поведінці, прагнення перекласти відповідальність за ситуацію на інших). Вольові якості проявляються в слухняності, дисциплінованості, а не в саморегуляції, самовихованні [1: 249].

Результативність розв'язання природно-культурних, соціально-культурних та соціально-психологічних завдань у процесі соціального становлення визначається відносинами суб'єкта з самим собою та оточуючими. Сукупність відношень з сім'єю, товариством однолітків, виховними організаціями забезпечує реалізацію потреб індивіда шляхом використання необхідних ресурсів. Порушення цих відношень тягне за собою виникнення ситуації, коли людина відчуває недостачу ресурсів для задоволення своїх потреб. Отже, у випадку обмежених внутрішніх та зовнішніх ресурсів особистості виникає потреба постійного стороннього впливу, який має забезпечити на основі індивідуального підходу корекцію порушень розвитку, включення особистості в соціальні відношення, у процеси самопізнання та пізнання оточуючої дійсності.

Соціально-педагогічна діяльність визначається як особливий вид суспільної та педагогічної діяльності, яка здійснюється в умовах реального середовища та передбачає роботу як з особистістю, так і з середовищем, і направлена на сприяння особистості в її соціалізації, засвоєнні соціокультурного досвіду, практики соціального функціонування [4: 194].

Специфіка соціально-педагогічної діяльності визначає такий її зміст: аналіз та пізнання суті проблеми, взаємодію та співпрацю з індивідом, групою на рівні суб'єктності, пошук механізмів впливу на середовище перебування, активізація власного потенціалу, внутрішніх резервів людини на подолання особистісної проблеми. З іншого боку, соціально-педагогічної діяльності у значній мірі визначається особливостями середовища у якому вона здійснюється, а саме особливостями літніх оздоровчих таборів.

Існують різні підходи до виділення їх функцій. Ця різноманітність зумовлена тим, що дані заклади можна розглядати як позашкільні заклади, як дитячі об'єднання, як заклади додаткової освіти, які реалізують не менше двох направленостей програм додаткової освіти зі змінним контингентом дітей.

З одного боку, оздоровчі табори мають багато спільного з дитячими громадськими об'єднаннями. Колективна діяльність, яка представлена в обох типах організацій, є принциповим механізмом формування у дитини уявлення і навичок соціально схвалюваної поведінки. До особливостей колективістської соціалізації в дитячому об'єднанні можна віднести: привабливу для члена об'єднання соціальну позицію (керівник, організатор, виконавець, ініціатор, критик); динаміку соціальних ролей, що змінюються залежно від характеру розв'язуваних групою задач ("активіст", "пасивний", "неформальний лідер", "формальний лідер" тощо); можливість самореалізації в систем інтенсивних соціальних відношень, різноманітність соціальних форм поведінки [4: 49].

О.Є.Лебедев, аналізуючи діяльність позашкільних закладів, виділяє такі соціально-педагогічні функції: педагогічну – громадянське та професійне самовизначення дітей, компенсація відсутніх компонентів загальної освіти, створення умов для розвитку комунікативних контактів, формування способу життя ("навчання дозвіллю"); соціальну – попередження дитячої бездоглядності в умовах зайнятості батьків у суспільному виробництві; організаційно-методичну – навчання вожатих, організаторів позаурочної та позашкільної роботи з учнями, надання допомоги класним керівникам [5].

Н.І.Корпач відзначає, що діяльність дитячих організацій направлена на соціалізацію дитини і покликана виконувати такі функції: створення умов для оволодіння дітьми соціально значимим досвідом; допомога дитині в самопізнанні та самореалізації; формування в дітей і підлітків активної громадянської позиції [2: 300].

Б.В.Купріянов виділяє п'ять моделей здійснення соціального виховання закладами додаткової освіти: “школа”, “квазіпрофесійний клуб”, “студія”, “станція”, “природний клуб”. Діяльність дитячих оздоровчих таборів, на нашу думку, доцільно віднести до останньої моделі, хоча з урахуванням змісту та форм обраної діяльності можуть містити елементи “студії” та “станції”. У моделі “природного клубу” систематичне навчання, як правило, відсутнє, просвіта проводиться стихійно, на запит вихованців, самоосвіта направлена на побутову задачу, хобі. Діяльність таких закладів пов'язана з особливою діалогічністю взаємодії вихованців та педагогів, що сприяє розкриттю дитини, виникненню у неї бажання поділитися своєю проблемою з дорослим. Соціокультурний контекст задає способи функціонування, що виражається у сукупності ролей учасників взаємодії, формах організації сумісної діяльності, символіці. Контекст не тільки структурує побут виховної організації, але і створює сприятливі умови самоздійснення для особистостей, що складають її спільність. Дана модель соціального виховання призначена: для забезпечення цікавого дозвілля дітей та підлітків; надання їм можливостей відвідувати заняття за інтересами; залучення підлітків у корисні справи; профілактики різних небезпек (бездоглядності, правопорушень, уживання психоактивних речовин); компенсації недоліків сімейного та шкільного виховання [5].

З урахуванням сказаного, метою соціально-педагогічної діяльності в дитячому оздоровчому закладі є забезпечення на основі індивідуального підходу усунення перешкод та включення особистості в соціальні відношення, у процеси самопізнання та пізнання оточуючої дійсності, надання допомоги у розвитку та самореалізації. Завдання передбачають:

- 1) вплив на середовище перебування;
- 2) створення умов для оволодіння дітьми соціально значимим досвідом, розвитку комунікативних навичок, формування уявлень і навичок соціально схвалюваної поведінки, засвоєння соціальних ролей та самореалізації в системі інтенсивних соціальних відношень;
- 3) сприяння у відновленні та активізації ресурсів, корекція та компенсація недоліків розвитку та соціалізації, допомога в самопізнанні та само здійсненні

Конкретизуємо шляхи розв'язання поставлених завдань.

Вплив на середовище передбачає формування виховуючих відношень, установок толерантної свідомості та комунікативної толерантності (попередження будь-яких форм національної, релігійної та расової дискримінації, екстремізму). Важливе значення має побут виховної організації, який визначає життєвий простір, життєве середовище дитини. Одною з задач стає організація життєвого простору групи: виділення приміщення, формування та обладнання предметно-естетичного середовища. Вплив середовища також визначається змістом, формами та стилем взаємодії між членами співтовариства. Спілкування та міжособистісні відношення, займаючи значне місце у життєдіяльності літніх оздоровчих таборів, характеризуються інтенсивністю та насиченістю.

Сприяння в соціалізації здійснюється шляхом організації засвоєння соціального досвіду та практики соціального функціонування. Соціальний досвід розглядається Б.В.Купріяновим “як сукупність форм здійснення будь-якої соціально значимої діяльності та взаємодій людей, що показали свою придатність, як у плані безпосередньої утилітарної ефективності, так і у плані підтримання потрібного в існуючих умовах рівня соціальної консолідованості співтовариства та його функціональних сегментів та підсистем, стійкості організаційних форм та ефективності процесів регуляції колективної життєдіяльності”. В основі соціального досвіду лежать способи здійснення колективної життєдіяльності людей [5]. Індивідуальний соціальний досвід А.В.Мудрик трактує як “самобутній синтез різного розу відбитих відчуттів та переживань; знань, умінь і навичок; способів спілкування,

мислення та діяльності; стереотипів поведінки; інтеріоризованих ціннісних орієнтацій та соціальних установок” [3].

Набуття індивідом відповідних знань, умінь, норм поведінки здійснюється у процесі безпосередньої взаємодії з іншими людьми, соціальними групами та соціальним середовищем життєдіяльності і багато в чому залежить від соціального статусу або місця в суспільній ієрархії, що зумовлена походження, сімейним положенням, національною приналежністю. Таким чином, соціально дезадаптовані діти мають обмеження щодо засвоєння соціального досвіду насамперед через об’єктивні причини. Виникає необхідність пошуку механізмів компенсації, одним з яких має стати діяльність дитячих оздоровчих закладів, де вони мають можливість отримати досвід соціальних відношень з людьми, суспільством, природою, засвоїти соціальні ролі: друг, товариш, громадянин.

Набуття соціального досвіду пов’язане з включенням у різні сфери життєдіяльності. В умовах дитячого об’єднання це спілкування, пізнання, гра, спорт, предметно-практична або духовно-практична діяльність. Важливим інструментом організації соціального досвіду є *колективна виховна подія*. Виховну подію можна охарактеризувати як суб’єктивно значиму ситуацію існування вихованця, у якій відбувається перехід від одного стану в інший (отримує новий статус, здійснює пробу якоїсь діяльності), в ситуаціях події індивід у процесі переживань отримує новий соціальний досвід.

З метою активізації ресурсів особистості виникає потреба у наданні індивідуальної соціально-педагогічної допомоги. У визначенні основного смислу впливу педагога на соціальну ситуацію дитини традиційно використовується термін “допомога”, що розуміє зовнішню дію, яка активізує (актуалізує, компенсує) ресурс, якого не вистачає в деякій конкретній ситуації. Допомога виступає як втручання в процес активізації ресурсу, управління його використанням.

А.В.Мудрик розглядає індивідуальну допомогу як свідому спробу допомогти людині набути знання, установки та навички, необхідні для задоволення своїх позитивних потреб та інтересів та задоволення аналогічних потреб інших людей; в усвідомленні людиною своїх цінностей, установок та умінь; у розвитку самосвідомості, у самовизначенні, самореалізації та самоствердженні; у розвитку розуміння та сприйнятливості по відношенню до себе та інших, до соціальних проблем; у розвитку почуття причетності до сім’ї, групи, соціуму [3].

Метою індивідуальної соціально-педагогічної допомоги є сприяння дитині у відновленні нею можливостей використання внутрішніх, суміжних та зовнішніх ресурсів, що наявні в індивідуальній ситуації для розв’язання завдань соціалізації. Індивідуальна допомога покликана стимулювати рефлексію, розвивати саморегуляцію, сприяти відновленню відношень з батьками, соціального статусу в групі однолітків, установленню взаєморозуміння з оточуючими, подолання стереотипів виховання, перенесених з інших ситуацій.

Індивідуальна соціально-педагогічна допомога в першу чергу направлена на вирішення проблемних ситуацій. Передумови їх виникнення знаходяться у зовнішньому середовищі та зумовлені ситуацією та відношеннями вихованця в сім’ї, школі, з однолітками тощо, а також особливостями розвитку та соціалізації. Серед проблемних ситуацій Б.В.Купріянов виділяє такі:

- 1) *проблеми негативного ставлення дитини до себе* – зумовлені внутрішньо особистісними конфліктами, в основі яких лежить неуспіх у тих чи інших сферах життєдіяльності, значимих для людини. Це може бути неприйняття підлітком свого тіла та змін, що відбуваються; відчуття покинутості з боку батьків; відторгнення однолітками, відсутність належності до якоїсь групи. Результатом є втрата відчуття самоцінності, низька самоповага, неприйняття себе;
- 2) *проблеми у сфері самопізнання*, визначення себе в актуальному житті в ситуаціях відсутності або втрати перспектив. У таборі дані проблеми стають актуальними для вихованця внаслідок необхідності здійснювати самовизначення щодо вибору

- гуртків. Намагання відвідувати кілька гуртків одночасно веде до втоми, відсутності значних успіхів в жодному виді діяльності;
- 3) *проблеми некомпетентності вихованця в міжособистісній взаємодії (у сфері спілкування)*. Найбільш характерними проявами цих проблем є некомпетентність у сфері статево-рольової поведінки, агресивна або неетична поведінка по відношенню до однолітків; грубість, невміння викладати свої думки, слухати уважно та поважно; конфліктність з педагогами, неготовність співпрацювати з ними. Такі проблеми часто не усвідомлюються вихованцями як проблема. Вихованці не набувають компетентність та впевненість не тільки у спілкуванні з однолітками та дорослими, але і у поведінці у різних життєвих ситуаціях (наприклад, у магазинах, громадському транспорті, по відношенню до незнайомої компанії однолітків);
  - 4) *специфічні проблемні ситуації*: небажання або неготовність дитини розділяти норми та цінності співтовариства; суб'єктивне відчуття неуспішності в значимій предметно-практичній або духовно-практичній діяльності, почуття несправедливості від того, що зусилля не приносять очікуваних результатів; труднощі з самопрезентацією проявляються у нездатності до саморегуляції дитини при участі у виступах, змаганнях, конференціях, виставках (через відсутність внутрішньої зібраності та впевненості в собі); труднощі, пов'язані з не сформованістю навичок самообслуговування, приводять до зниження результатів у предметно-практичній сфері та ускладнення міжособистісних відношень. Для дітей, неготових до самообслуговування, ситуація буде характеризуватися поганим настроєм, самопочуттям, небажанням брати участь у сумісній діяльності [5].

Надання індивідуальної педагогічної допомоги полягає в організації умов для усвідомлення вихованцем власної проблемної ситуації та сприянні дитині у її подоланні. У процесі надання індивідуальної допомоги необхідно звернути увагу на такі важливі моменти:

- 1) задача педагога полягає не в тому, щоб вирішити проблемну ситуацію за дитину, а у тому, щоб допомогти вихованцю отримати досвід власного подолання труднощів, досвід досягнення успіху. Метою є формування у дитини суб'єктної позиції по відношенню до власної життєдіяльності. Педагог повинен забезпечувати поступовий переведення дитини з пасивної позиції "жертви" та "споживача" в активну;
- 2) робота по вирішенню проблем повинна відбуватися у тому ж просторі, в кому вона проявляється. Реальна ситуація життєдіяльності дитини не повинна підмінятися штучною. Наприклад, коли вихованець відчуває утруднення в галузі спілкування з іншими учасниками об'єднання, пошук рішення повинен йти саме в просторі спілкування в об'єднанні, а не у процесі комунікативних вправ, організованих педагогом спеціально для даної дитини, тобто спочатку вихованець повинен вирішити проблему в цій ситуації, у якій вона виникла, а тільки потім займатися саморозвитком у даній сфері. Використання різних форм та засобів підвищення комунікативної компетентності повинне не замінити, а підкріплювати реальні процеси, у які включається дитина.

Основними методами надання індивідуальної соціально-педагогічної допомоги є психолого-педагогічне консультування та організація розвиваючих ситуацій. *Психолого-педагогічне консультування*. Метою консультації є створення у дитини уявлень про альтернативні варіанти дій в конкретній проблемній ситуації. У процесі консультування можуть вирішуватися три групи завдань: емоційно-вольова допомога (підвищення впевненості вихованця в собі, своїх силах, переконаності в можливості подолати труднощі); інформаційна допомога (забезпечення вихованця відомостями, необхідними для вирішення проблемної ситуації); інтелектуальна допомога (усвідомлення вихованцем власної

проблемної ситуації, у тому числі і у самовизначенні відносно варіантів отримання додаткової освіти).

Організація розвиваючих ситуацій, як метод індивідуальної допомоги, передбачає можливість спеціальної організації таких ситуацій, або управління окремими елементами існуючих ситуацій, яке передбачає зміну вимог до інтенсивності участі вихованця у діяльності об'єднання, до результатів його діяльності, а також кількості учасників ситуації, позиції педагога як учасника ситуації тощо. При організації розвиваючих ситуацій педагог може використовувати та комбінувати різноманітні педагогічні засоби, залучати вихованця до різноманітних видів діяльності. Ефективними педагогічними засобами є ситуаційно-рольові ігри, що дозволяють удосконалювати способи міжособистісної взаємодії; аутотренінги, що сприяють розвитку навичок саморегуляції; прийоми творчого мислення як засіб розвитку способів мисленнєвого вирішення дитиною задач своєї життєдіяльності. Педагог не повинен виходити далеко за межі значимої ситуації, не можна участю у тренінгу її замінити. Можливі такі варіанти: спочатку дитина вирішує проблемну ситуацію, а участь у тренінгу стає другим кроком у його розвитку; обидві ситуації розгортаються паралельно, причому педагог допомагає дитині використати знання та навички, отримані на тренінгових заняттях, для вирішення його проблеми.

Висновки. Одним з варіантів організації роботи в дитячому оздоровчому закладі може бути модель соціально-педагогічної діяльності з соціально дезадаптованими категоріями дітей, специфікою якої є розглядання даної установи не лише як інституту соціального виховання, але й інституту соціально-педагогічної допомоги. Метою є забезпечення на основі індивідуального підходу усунення перешкод та включення особистості в соціальні відношення, у процеси самопізнання та пізнання оточуючої дійсності, надання допомоги розвитку та самореалізації. Завдання: вплив на середовище перебування; створення умов для оволодіння дітьми соціально значимим досвідом, розвитку комунікативних навичок, формування уявлень і навичок соціально схвалюваної поведінки, засвоєння соціальних ролей та самореалізації в системі інтенсивних соціальних відношень; сприяння у відновленні та активізації ресурсів, корекція та компенсація недоліків розвитку та соціалізації, допомога в самопізнанні та само здійсненні.

Зміст діяльності передбачає:

- 1) формування виховуючих відношень: формування предметно-естетичного середовища, влаштування побуту, організація соціально позитивного змісту та стилю взаємодії між членами співтовариства;
- 2) організація засвоєння соціального досвіду та практики соціального функціонування: залучення до занять спортом, соціально позитивних форм проведення дозвілля, включення у соціальне значиме спілкування та гру з однолітками, включення у предметно-практичну та духовно практичну діяльність;
- 3) індивідуальна педагогічна допомога у розв'язанні проблемних ситуацій: аналіз та пізнання суті проблеми; взаємодія та співпраця з індивідом на рівні суб'єктності; активізація власного потенціалу, внутрішніх резервів людини на подолання особистісної проблеми.

Форми і методи: гуртки, колективна виховна подія, соціально-психологічний тренінг, психолого-педагогічне консультування, організація розвиваючих ситуацій, ситуаційно-рольові ігри, аутотренінги, арттерапія, казкотерапія, тренінг тощо.

Здійснені узагальнення не вичерпали всіх аспектів проблеми. Потребує розробки методика діагностики особистісних і соціальних проблем соціально дезадаптованих дітей, методика надання індивідуальної педагогічної допомоги в умовах тимчасового об'єднання. Важливе значення має обґрунтування умов ефективною педагогічною взаємодією з соціально дезадаптованими дітьми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кобилянська Л. Соціально-педагогічна допомога у соціалізації дітей-сиріт – вихованців інтернатних закладів //Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. – Серія № 11

- Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: Зб.наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Випуск 5 (частина 1). – С.247-253.
2. Корпач Н.І. Формування громадянської позиції підлітків у процесі соціалізації в дитячих громадських організаціях //Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. – Серія № 11 Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: Зб.наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Випуск 5 (частина 1). – С.298-301.
  3. Мудрик А.В. Социальная педагогика /Под ред В.А.Сластенина. – 2-е изд. – М., 2000.
  4. Словарь социального педагога и социального работника /Под ред.И.И.Калачевой, Я.Л.Коломинского, А.И.Левко. – Мн.: БелЭн, 2003. – 256 с.
  5. Социальное воспитание в учреждениях дополнительного образования детей: Учеб.пособие для студ.пед.вузов /Б.В.Куприянов, Е.А.Салина, Н.Г.Крылова, О.В.Миновская; под ред А.В.Мудрика. – М.: Издательский центр “Академия”, 2004. – 240 с.
  6. Холостова Е.И. Социальная работа с дезадаптированными детьми: Учебное пособие. – М.: Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2007. – 280 с.

Копылова С.В.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ДЕТСКИХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

В статье обоснованы возможности предоставления помощи социально дезадаптированным детям в детском оздоровительном лагере. На основе учета социально-психологических особенностей дезадаптированных детей, специфики социально-педагогической деятельности и социальных функций детских оздоровительных учреждений разработана модель социально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: социально дезадаптированные дети, детское оздоровительное учреждение, социально-педагогическая деятельность, индивидуальная социально-педагогическая помощь.

Kopylova S.V.

SOCIALLY-PEDAGOGICAL POTENTIAL OF RECREATIONAL ESTABLISHMENT

In the article are substantiation abilities for give to help for social desadaptation children in the recreational establishment. With taking into account social psychology peculiarity of social desadaptation children, specific character of socially-pedagogical work and social functions of summer camp is develop model socially-pedagogical work.

Key word: social desadaptation children, recreational establishment, socially-pedagogical work, individual socially-pedagogical help

УДК 37.034

Степанова О.А.

КАПРОЛАЛІЯ ЯК РІЗНОВИД ПІДЛІТКОВИХ ДЕВІАЦІЙ

У статті поданий аналіз капролалії як негативного явища в поведінці підлітків.

Ключові слова: капролалія, підлітки, девіантна поведінка.

Сьогодні проблема девіантної поведінки підлітків є провідною в соціально-педагогічних та соціально-психологічних дослідженнях. Профілактика поведінки, що відхиляється від загальноприйнятих норм, лежить в основі успішного духовного й морального розвитку майбутніх громадян нашої держави.

Значна кількість вітчизняних і зарубіжних дослідників вивчають поведінкові девіації, причини їх виникнення та способи попередження й подолання (О.Александров, Г.Беккер, А.Капська, А.Личко, В.Менделевич, І.Невський, В.Оржеховська, Х.Ремшідт, Н.Смелзер, Р.Фаррінгтон, Т.Шибутани та ін.).